

Євген БАЛАЦЬКИЙ

Українська академія банківської справи

Національного банку України, м. Суми

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ ФІСКАЛЬНОГО ФЕДЕРАЛІЗМУ

Нестабільність ринкової кон'юнктури в останні роки засвідчила об'єктивну необхідність розширення повноважень органів місцевого самоврядування та надання їм самостійності у прийнятті управлінських рішень для забезпечення оперативного реагування на виклики зовнішнього середовища. Так, сучасні умови функціонування економіки зумовили посилення використання принципів бюджетного федералізму у країнах з федеративним устроєм та поступове впровадження та розширення меж застосування зазначених принципів при побудові бюджетних систем унітарних країн.

Що стосується України, то на даний момент часу місцеве самоврядування залишається значно залежним від фінансової допомоги органів центральної влади. Це обумовлено недостатністю власної ресурсної бази місцевих бюджетів, об'єктивними відмінностями у рівнях економічного розвитку окремих територій та неоднорідністю фінансово-економічних потенціалів адміністративно-територіальних одиниць. Склад та структура економічного потенціалу міста чи регіону має враховуватись при впровадженні методології фіскального федералізму в практику бюджетних відносин. Це, з одного боку, дозволить підвищити ефективність міжтериторіального розподілу ресурсів, узгодити інтереси між містами, донорами і реципієнтами, та державою в цілому. А з іншого боку, сприятиме створенню адекватної фінансової бази для розширення власних повноважень та підвищенню загального рівня автономії місцевого самоврядування.

Розвиток методології фіскального федералізму на базі врахування економічного потенціалу потребує дослідження його сутності та застосування комплексного аналізу його складових. Це дозволить врахувати всі умови та фактори, які впливають на якість формування і оптимального використання економічного потенціалу міста.

Аналіз ресурсної структури економічного потенціалу міста дав змогу автору виділити такі його основні елементи: виробничий, трудовий, природно-ресурсний, інноваційний, інвестиційний та інституційний. Можливо, в майбутньому буде виділятися інтелектуальний потенціал. Кожен з них характеризується кількісним і якісним станом відповідних видів ресурсів: виробничих, трудових, природних та інноваційних. Ефективність використання економічного потенціалу території залежить не тільки від наявності відповідних ресурсів, а й оптимального їх залучення в господарський обіг.

В існуючій економічній теорії виробничий потенціал визначається як економічний потенціал сфери матеріального виробництва, що включає трудові та матеріальні ресурси, які задіяні у виробничій діяльності. Змістом виробничого потенціалу території є задіяні елементи основних фондів галузей виробничої та невиробничої сфер і елементи оборотних коштів сфери матеріального виробництва. Відмінною рисою виробничого потенціалу є те, що всі його елементи вироблені людиною та призначені для виробництва продукції й послуг у будь-якій сфері діяльності.

Трудовий потенціал визначається наявними трудовими ресурсами даної території, які зайняті в народному господарстві, так і незайнятою їх частиною. При цьому розглядаються зайняті трудові ресурси в сфері матеріального виробництва і в невиробничій сфері, як у державному, так і у приватному секторах економіки. У складі трудового потенціалу можна виокремити інтелектуальний потенціал.

Що стосується природно-ресурсного потенціалу міста (території), то він представлений наступними видами природних ресурсів: земельними, енергетичними, мінеральними, водними, лісовими, тваринним та рослинним світом природного походження, який може бути залучений в господарський оборот.

Найменш розробленою в теоретичному й методологічному аспектах є категорія «інноваційний» потенціал як структурний елемент у системі економічного потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. Даний елемент економічного потенціалу міста слід розуміти як сукупну здатність науково-технічних знань і практичного досвіду, які має в своєму розпорядженні місто на даному етапі його розвитку, забезпечити найбільш повне й ефективно використання ресурсів економічного потенціалу. При такому визначенні величина інноваційного потенціалу є продуктом реалізації науково-технічного потенціалу та одночасно входить у систему економічного потенціалу. Носіями інноваційного потенціалу є інформаційні ресурси, які представлені науково-технічною інформацією у формі результатів фундаментальних досліджень, наукових відкриттів, винаходів, наукових і досвідно-конструкторських розробок.

Таким чином, для досягнення справедливості у забезпеченні ефективного розподілу фінансових ресурсів між адміністративно-територіальними одиницями необхідно вивчати і використовувати багаторічний досвід бюджетного федералізму розвинених країн світу. При цьому слід виходити з міркувань згладжування різниці у рівнях соціально-економічного розвитку територій, врахування складу та структури їх економічного потенціалу для забезпечення визначеного законодавством гарантованого рівня надання суспільних послуг, а також стимулювання діяльності місцевих органів влади, спрямованої на підвищення мобілізації доходів до відповідного бюджету.